

Στο σύγχρονο οικονομικό σύμπαν βασιλεύει η απόλυτη ορθολογικότητα, ο homo economicus και η απόλυτη αποτελεσματικότητα των ελεύθερων αγορών. Όμως τι σχέση έχει ο homo economicus με εμάς;

Γιάννης Παπαδογιάννης

Ανοδος και πτώση του... Homo Economicus

Ανατρέχοντας στην οικονομική ιστορία βλέπουμε ότι η πραγματικότητα δεν κουράζεται να διαψεύδει τις κατά καιρούς κυρίαρχες θεωρίες και βεβαιότητες των ειδικών για τις δυνατότητες και τις προοπτικές των οικονομιών. Αργά ή γρήγορα οι κοινωνίες παγιδεύονται σε επώδυνες κρίσεις και πολλά από όσα θεωρούνται ως δεδομένα και ακλόνητα ανατρέπονται.

Τι φταίει; Για ποιο λόγο οι οικονομίες πλήττονται συστηματικά από κρίσεις; Ποιες είναι οι ρίζες και οι αιτίες της αστάθειας; Πού οφείλονται τα κύματα αισιοδοξίας και απαισιοδοξίας που οδηγούν στα άκρα τις κοινωνίες; Και γιατί η Οικονομική Επιστήμη

αποτυγχάνει να οδηγήσει τις οικονομίες, μέσα από τα προηγμένα εργαλεία πλοήγησης που έχει αναπτύξει, σε μια περισσότερο ομαλή και ελεγχόμενη πορεία αποφεύγοντας υπερβολές όπως την κρίση του 2008 που ακόμα ταλαιπωρεί τις ζωές μας; Τα παραπάνω είναι ορισμένα μόνο από τα θέματα που αναδεικνύονται στο βιβλίο του δημοσιογράφου Γιάννη Παπαδογιάννη, «Η άνοδος και η πτώση του Homo Economicus – Ο μύθος του ορθολογικού ανθρώπου και η χαοτική πραγματικότητα» (εκδ. «Παπαδόπουλος»). Κεντρικό σημείο του βιβλίου είναι ότι η λογική, ο ορθολογισμός, δεν αποτελούν το μοναδικό στοιχείο που καθορίζει το πώς

αποφασίζει και πώς συμπεριφέρεται ο άνθρωπος. Στο σύγχρονο οικονομικό σύμπαν βασιλεύει η απόλυτη ορθολογικότητα, ο homo economicus, και η απόλυτη αποτελεσματικότητα των ελεύθερων αγορών. Όμως τι σχέση έχει ο homo economicus, με εμάς; Ο homo sapiens, δηλαδή όλοι εμείς, παραμένει ένα αινιγματικό πλάσμα: οι αισθήσεις, η γλώσσα, η λειτουργία της μνήμης και της αντίληψης, η σκέψη, ο τρόπος λήψης αποφάσεων, η νοημοσύνη και ο συναισθηματικός κόσμος αποτελούν πολύπλοκες λειτουργικές δομές τις οποίες κατανοούμε σε περιορισμένο βαθμό. Όπως έχουν δείξει εκατοντάδες πειράματα η καθημερινή μας συμπεριφορά όχι μόνο δεν πλησιάζει στην έννοια της ορθολογικότητας, αλλά στην πραγματικότητα δεν υπάρχει καμία ανθρώπινη πτυχή που να μένει ανέγγιχτη από ψευδαισθήσεις, πλάνες, μεροληψίες και άλλα παιχνίδια του νου, των αισθήσεων και της τύχης. Ξεκινώντας με μια χρήσιμη αναδρομή στις διάφορες οικονομικές θεωρίες, το βιβλίο αντιπαραθέτει τις ακλόνητες πεποιθήσεις της οικονομικής επιστήμης με τη σημερινή πολυσύνθετη και χαοτική πραγματικότητα της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας.

Παράλληλα, παρουσιάζει ευρήματα επιστημονικών όπως η Νευροεπιστήμη, η Ανθρωπολογία, η Κοινωνιολογία, κ.ά., τα οποία ανατρέπουν την εξιδανικευμένη εικόνα που έχουμε για τις δυνατότητες και τις γνώσεις μας ως άτομα και ως κοινωνία. Και ακόμη, εξηγεί με απλό και κατανοητό τρόπο γιατί η τυφλή, σχεδόν θρησκευτική, πίστη των ορθόδοξων οικονομικών στην απόλυτη ορθολογικότητα του ατόμου και στην υπεροχή της ελεύθερης αγοράς απομακρύνει βαθμιαία τα οικονομικά από την πραγματικότητα της καθημερινότητας και τη σημερινή κοινωνία.